

תורת הבטחון

פרשת ויקרא

לחם של אמונה

נהמא דמהימנותא

ואם לא תשיג ידו לשתי תרים או לשני בני יונה והביא את קרבנו
אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת לא ישים עליה שמן ולא יתן
עליה לבנה כי חטאת היא. (ה, יא)

כתב האבן עזרא ששיעור "עשירת האפה" הוא - "מאכל לאיש אחד ביום אחד". וזהו שיעור קרבנו של עני. ומצינו שיעור זה גבי מן שירד לישראל במדבר, עשירת האפה לכל אחד. וצ"ב מדוע הושוו שיעור קרבן עני, עם שיעור המן שירד מן השמים.

ונראה לומר בעזרה"ת, שהתורה הקדושה באה ללמד את העני יסוד גדול. לעני אין פרנסה בהרחבה. אנו אומרים לו שילמד מירידת המן, לבטוח בהש"ת, שהגם שאין לו יותר מפרנסת היום, הש"ת יפרנסו מחר. וכמו שאמרו חז"ל, "מי שברא יום – ברא פרנסתו". דבר זה נרמז בהשוואת שיעור של קרבן עני לשיעור המן.

לחם עוני

ויש להוסיף, דזהו הלימוד של ה"מצה". דפ"י רש"י (בהגדה של פסח) "הא לחמא עניא" – "למה קרו לה עני, לפי שהיא עשירת האפה, דגמרי לה מעומר שהוא עשירת האפה, דכתיב ביה (שמות טו, לו): "והעומר עשירת האפה הוא", והוא מנחת עני שנאמר בו (ויקרא ה, א): "ואם לא תשיג ידו וגו', עשירת האפה וגו'". ועוד מסולת נקיה הוא אלא ודאי שהוא כשיעור מנחת עני", עכ"ל הזהב של רש"י.

וכן כתב שבלי הלקט (סדר פסח סימן יח): "ויש מפרשין למה נקרא לחם עוני לפי שאין לשין אותו אלא כשיעור קרבן עני דהיינו עומר שהיא עשירת האפה הבאה בדלי דלות כמפורש בפרשת ויקרא בקרבן עולה ויורד לענין שבועת בטוי", עכ"ל. מבואר מדבריהם, שמצה נקראת "לחם עני" משום השיעור שממנו נעשית והוא השיעור של קרבן עני. וכבר תמה הריטב"א מה ענין שיעור זה אצל מצות מצה, עי"ש בדבריו.

ונראה שהביאור בזה, פ"י רש"י (פסחים מט, א) דבשיעור יותר גדול מזה לא יוכל לשומרו שלא יבוא לידי חימוץ. אולם עדיין צ"ב, מה הקשר בין השיעור שממנו נעשית המצה לשיעור קרבן עני עד כדי כך שהמצה נקרא על שם כך - "לחם עני"?

ונראה לבאר, דהנה ידוע שמצה מורה על בטחון בהש"ת. וידועים דברי הזוהר שמצה הוא - "נהמא דמהימנותא" - "לחם של אמונה". מצה מורה על מדת הבטחון שהיתה לכלל ישראל כשיצאו ממצרים. דהנה כתיב "וגם צדה לא עשו להם" (שמות יג, לט) וז"ל רבינו בחיי על פסוק זה: "הגיד הכתוב מעלתם של ישראל, כי האמינו בה' ובמשה עבדו, ולא אמרו איך נצא אל המדבר הגדול והנורא בלא צדה. והנה זה גודל מדת הבטחון, ועל זה הקב"ה משבחם ע"י הנביא, הוא שאמר: זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", עכ"ל. וכתב הצ"ח (דיוט מ"ג): "מצה הוא אות על הבטחון והאמונה, ומקרא כתוב זכרתי לך חסד וכו' ואין לך בטחון גדול מזה ששים רבוא הגברים לבד מנשים וטף, יצאו למדבר בלא צידה ומזון, ולא אמרו מה נאכל למחר", עכת"ד.

נראה בטחונם בה'

וכ"כ הכתב סופר (דיוט לשנת הגדול שנת מ"ה): "והנה מדת הבטחון אנו נוכל ללמוד מאבותינו שיצאו בחפזון ממצרים, ועי"ז אפילו צידה לא עשו להם, והלכו במדבר בארץ לא זרועה, דאילו לא יצאו בחפזון היו עכ"פ יכולים להכין צידה כהולכי מדבריות, והם לא ידעו כי יהיו כל כך שנים במדבר וא"כ לא היה בטחון, אבל מאחר שיצאו בחפזון ולא עשו להם צידה, מזה נראה בטחונם, ויען שהיה להם בטחון בה', כל כי האי עזרם ה' ופרנסם שלא כדרך הטבע ונתן להם לחם משמים ומים מצור החלמיש יהיה זה תמיד לנו לעיניים ותמיד יהיו מחשבותינו כן ונשליך יחינו על הקב"ה כדכתיב (תהלים נה, כג): "השלך על ה' ייחבך והוא יכלכלך וגו'". והיינו דמרמז המצה על חפזון שיצאנו משם בחפזון והיו לנו רק עוגות מצות והלכנו במדבר אחרי ה'. והיינו "שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת", שמראה על כי יצאנו ברצותנו בחפזון בלי צידה והכנה, "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך", דהיינו שנזכור תמיד באופן כמו יום יציאתנו ממצרים שהיה לנו בטחון גדול בה' כן נזכור תמיד בה' ולא נתייאש מן הרחמים כנ"ל ונכון", עכ"ל.

וא"כ י"ל שזו כוונת רש"י, ששיעור מצה כשיעור קרבן עני, ששניהם מורין על מדת הבטחון. כמו שמבואר שזה שיעור מאכל אדם ליום, ועל כן ירד כשיעור זה מן מן השמים, כמו כן קרבן עני הוא להשריש בו מדת הבטחון שיבטח בה' שיפרנסו כמו שפרנס אבותינו במדבר, כמו כן המצה היא לחם של אמונה כמבואר לעיל, הוא ג"כ כשיעור זה.